KONSTITUTSIYA - ERKIN VA FAROVON HAYOT GAROVI

Istamova Sabrina Rajabovna
Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro
davlat tibbiyot instituti talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining jamiyat hayotidagi o‘rni, uning demokratik tamoyillarni mustahkamlash va fuqarolarning erkin hamda farovon hayotini ta’minlashdagi ahamiyati ilmiy-nazariy asosda tahlil qilinadi. Tadqiqotda yangi tahrirdagi Konstitutsiyada belgilangan “inson qadri” konsepsiyasining mazmuni va uning amaliy hayotdagi ifodalanish mexanizmlari yangicha yondashuv asosida yoritilgan. Shuningdek, konstitutsiyaviy normalarning ta’lim, sog‘liqni saqlash, ijtimoiy himoya, iqtisodiyot va davlat boshqaruvidagi real natijalari tahlil qilinib, mamlakatda demokratik islohotlar samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi ilmiy xulosalar berilgan. Maqola Konstitutsiyaning ijtimoiy-huquqiy tizimdagi o‘rnini chuqur yoritgani bilan ahamiyatlidir.

KALIT SO‘ZLAR: Konstitutsiya, demokratik islohotlar, ijtimoiy - huquqiy tizim, iqtisodiyot, sog‘liqni saqlash, demokratik boshqaruv, ijtimoiy himoya, inson qadri

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi mamlakatimiz taraqqiyoti, demokratik jamiyat va huquqiy davlat barpo etishning bosh mezoni sifatida jamiyat hayotida alohida mavqega ega. Har bir davlatning taraqqiyot darajasi ko‘p jihatdan uning konstitutsiyaviy me’yorlarining qay darajada amalda ishlayotganiga bog‘liq. Ayniqsa, so‘nggi yillarda yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning qabul qilinishi davlat va jamiyat hayotida chuqur o‘zgarishlarni boshlab berdi.Mazkur maqola Konstitutsiya normlarining amaliy hayotdagi ifodasi, fuqarolarning erkin va farovon hayotini ta’minlashdagi roli, hamda demokratik tamoyillarning real mexanizmlarini ilmiy-nazariy asosda tahlil qilishga qaratiladi.

1. Konstitutsiyaning jamiyat hayotidagi o‘rni: nazariy yondashuv

Konstitutsiya – davlatning oliy yuridik kuchga ega siyosiy-huquqiy hujjati bo‘lib, jamiyatning barcha sohalarida asosiy kafolatlarni belgilaydi. Siyosatshunoslik va huquq nazariyalariga ko‘ra, konstitutsiya:jamiyat va davlat o‘rtasidagi ijtimoiy kelishuv;fuqarolarning erkinliklari va huquqlarini himoya qiluvchi asosiy vosita;davlat hokimiyati tarmoqlarining muvozanatini ta’minlovchi mexanizm;demokratik boshqaruvning konstitutsiyaviy poydevori sifatida izohlanadi.Shu nuqtai nazardan, O‘zbekiston Konstitutsiyasi nafaqat normativ hujjat, balki jamiyatni modernizatsiya qiluvchi ijtimoiy-huquqiy institut sifatida namoyon bo‘ladi.

2. Yangi tahrirdagi Konstitutsiya: farovon hayotning huquqiy asoslari

2023 yilgi Konstitutsiyaning yangi tahriri inson qadri, ijtimoiy adolat, demokratiya va farovon hayotni ta’minlashga qaratilgan innovatsion yondashuvlarga ega bo‘ldi. Unda:inson huquqlarining ustuvorligi alohida belgilangan;ijtimoiy davlat tamoyili mustahkamlandi;ta’lim, tibbiyot, ijtimoiy himoya, mehnat sharoitlari bo‘yicha qo‘shimcha kafolatlar yaratildi;yoshlar, ayollar, nogironligi bo‘lgan shaxslar uchun yangi ijtimoiy kafolatlar kiritildi;sud-huquq tizimida mustaqillik va shaffoflik oshirildi.Bu o‘zgarishlar Konstitutsiyaning bevosita fuqarolarning kundalik hayoti bilan bog‘liq hujjat ekanini yana bir bor isbotlaydi.

3. Konstitutsiya normalarining amaliy hayotdagi talqini, fuqarolarning siyosiy huquqlari kafolatlari

Konstitutsiya fuqarolarga fikr erkinligi, birlashma tuzish huquqi, saylash va saylanish huquqlarini beradi. Bu normaning amaliy ifodasi sifatida:siyosiy partiyalar faoliyatidagi faollik;saylov tizimidagi ochiqlik;jamoatchilik nazorati kuchaygani;ommaviy axborot vositalarining mustaqilligi oshgani ko‘rinadi.

Ijtimoiy sohada amaliy kafolatlar

Shaxsning farovon hayoti uchun eng muhim sohalar – ta’lim, sog‘liqni saqlash va ijtimoiy himoya bo‘yicha konstitutsiyaviy kafolatlar amalda quyidagicha namoyon bo‘lmoqda:bepul umumiy ta’limni modernizatsiya qilish; tibbiy sug‘urta tizimini bosqichma-bosqich joriy etish; ijtimoiy yordamning manzilliligi; uy-joy sharoitlarini yaxshilash siyosatining kengayishi.

Konstitutsiyaning iqtisodiy tamoyillari va farovonlik

Konstitutsiyada xususiy mulk daxlsizligi, tadbirkorlik erkinligi, raqobat tamoyili qayd etilgan. Amaliy hayotda bu:biznes uchun qulay muhit yaratilishi;soliq yukining kamaytirilishi; davlat xizmatlari raqamlashtirilishi; korrupsiyaga qarshi kuchli mexanizmlarning joriy etilishi bilan namoyon bo‘ladi.Natijada, fuqarolarning iqtisodiy erkinligi kengayib, farovonlik me’yorlari yaxshilanmoqda.

4. Yangicha yondashuv: “Inson qadri” konsepsiyasining konstitutsiyaviy talqini

“Inson qadri uchun” tamoyili: davlat siyosatining bosh maqsadi; har bir islohotning mezoni; ijtimoiy adolatning markaziy indeksi; farovonlik darajasini baholovchi demokratik ko‘rsatkich sifatida qaraladi.Bu ilmiy yondashuv Konstitutsiyaning nafaqat normativ, balki aksiyologik (qadriyatga asoslangan) hujjat ekanini ko‘rsatadi.

Yangi tahrirdagi Konstitutsiya loyihasi 7 turdagi nazariy va amaliy, ilmiy va huquqiy ekspertizadan o‘tkazildi. Ayniqsa, ilmiy muassasa va ta’lim tashkilotlari yangi tahrirdagi Konstitutsiya loyihasi yuzasidan takliflar kiritish borasida alohida peshqadamlik ko‘rsatdi. O‘zbekistondagi konstitutsiyaviy islohot jarayonida Birlashgan Millatlar Tashkiloti va uning tegishli tuzilmalari, ayniqsa, faol hamkorlik qildi.Xalqaro hamjamiyat namoyandalari O‘zbekiston konstitutsiyaviy islohotning o‘ziga xos modelini yaratish uchun betakror tajriba to‘plaganini e’tirof etdilar.

Asosiysi, mamlakatimizda amalga oshirilgan konstitutsiyaviy islohot yuqori baholanib, bu borada O‘zbekistonning tutgan yo‘li to‘liq qo‘llab-quvvatlandi.Konstitutsiyamiz loyihasini muhokama qilishdan boshlab to uni qabul qilguncha bo‘lgan davrda o‘tkazilgan umumxalq muhokamalarida millionlab yurtdoshlarimiz faol va munosib ishtirok etdilar. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, O‘zbekiston Prezidenti ta’kidlaganidek, “yangilangan Konstitutsiyamizning chinakam muallifi xalqimiz bo‘ldi, deb aytishga barcha asoslarimiz bor. Eng muhimi, endi islohotlarimiz yo‘lidan hech qachon ortga qaytmaymiz, “inson – jamiyat – davlat” degan yangi tizim asosida faqat va faqat oldinga qarab boramiz”.

2023-yil 9-10-mart kunlari bo‘lib o‘tgan Oliy Majlis Qonunchilik palatasi majlisida “O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy qonuni loyihasi bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasi referendumini o‘tkazish haqida”gi qaror qabul qilindi. Konstitutsiyaviy qonun loyihasi bo‘yicha referendumni o‘tkazish sanasi – 2023-yil 30-aprel deb belgilandi.

XULOSA

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi – erkin, adolatli va farovon hayotni ta’minlaydigan eng muhim ijtimoiy-huquqiy poydevordir. Yangi tahrirdagi Konstitutsiya inson qadri va manfaatlarini ustuvor qo‘ygan holda, jamiyatning barcha jabhalarida modernizatsiya jarayonlarini chuqurlashtirmoqda.Konstitutsiyaviy me’yorlarning amaliy hayotdagi talqini shuni ko‘rsatadiki:Konstitutsiya — bu faqat qonunlar majmui emas, balki jamiyat taraqqiyotining strategik dasturi, farovon hayotning bosh kafolatidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023
2. Karimov I.A. O‘zbekiston XXI asr bo‘sag‘asida. – Toshkent: O‘zbekiston, 1997.
3. Xudoyorov B., Jo‘rayev Q. Konstitutsiyaviy huquq asoslari. – Toshkent: TDYU, 2021.
4. Ochildiyev A. Demokratik jamiyat va huquqiy davlat konsepsiyasi. – Toshkent, 2020.